

Scenariusz lekcji

Temat: Insurekcja kościuszkowska.

Opracowanie: Elżbieta Rafałowska

Cele lekcji:

Po zakończonych zajęciach uczeń potrafi:

- ✓ wyjaśnić pojęcia: insurekcja, powstanie, kosynier,
- ✓ opowiedzieć o zasługach Tadeusza Kościuszki, Bartosza Głowackiego dla sprawy ratowania niepodległości kraju,
- ✓ wyjaśnić przyczyny powstania kościuszkowskiego,
- ✓ wskazywać na mapie miejsca bitew,
- ✓ w oparciu o ilustracje opisać uzbrojenie i umundurowanie walczących wojsk (głównie kosynierów).
- ✓ Ponadto w trakcie lekcji uczniowie będą doskonalić umiejętność pracy z tekstem źródłowym i materiałem ilustracyjnym.

Środki dydaktyczne:

1. Mapa ścienna „Polska w dobie rozbiorów”.
2. Ilustracje przedstawiające ważne wydarzenia z okresu powstania kościuszkowskiego (fragm. „Panoramy Raławickiej”, portret Kościuszki, „Przysięga Kościuszki na Rynku w Krakowie” W. Kossaka)
3. Teksty źródłowe: fragm. „Aktu powstania obywateli, mieszkańców województwa krakowskiego”, „Przysięga Tadeusza Kościuszki 1794 r.” z: „Zeszytu Ćwiczeń dla kl. IV Przez wieki historii” H. Koper, K. Zielińskiej, Poznań 1996, „Do Komisji Porządkowej wszystkich ziem i powiatów” z: „Labirynty historii 1385- 1795” K. Boguckiej- Krenz, T. Małkowskiej, K. Stawiarz, Gdańsk 1997.
4. Podręcznik, karty pracy.

Metody realizacji:

inscenizacja, pogadanka, opowiadanie, praca z materiałem ilustracyjnym, tekstem źródłowym, podręcznikiem i mapą pod kierunkiem nauczyciela.

Przebieg lekcji:

1. Czynności wstępne.
2. Zapisanie tematu na tablicy.
3. Spostrzeżenie, że w temacie pojawiło się nowe pojęcie: *insurekcja*. Wyjaśnienie przez uczniów przy pomocy nauczyciela znaczenia tego słowa i zapisanie w karcie pracy. Insurekcja- walka zbrojna narodowyzwolenicza, zbrojne wystąpienie ludności przeciw zaborcom, powstanie.
4. Wyjaśnienie przyczyn insurekcji- pogadanka w oparciu o wiadomości zdobyte przez uczniów na ostatniej lekcji.

Uczniowie podają następujące powody:

- drugi rozbiór Polski,
- niezadowolenie z rządów targowiczán,
- unieważnienie Konstytucji 3 maja.

5. Opowiadanie nauczyciela- uzupełnienie wypowiedzi uczniów:

Patrioci nie pogodzili się z takim stanem rzeczy i na emigracji przygotowywali się do powstania. Na wodza powstania wyznaczono Tadeusza Kościuszkę. Powszechne niezadowolenie w kraju budziło zmniejszanie przez targowiczán liczby wojska polskiego. W krótkim czasie spadła ona do 15 tys. Hasło do wybuchu powstania dał Antoni Madaliński, który nie posłuchał rozkazu o rozbrojeniu i na czele 1 tys. żołnierzy wymaszerował z Ostrołki do Krakowa.

6. Wywieszenie ilustracji przedstawiającej Tadeusza Kościuszkę. Przypomnienie przez uczniów zasług Tadeusza Kościuszki.

Zaznaczenie przez nauczyciela, że 23 marca Kościuszko przybył do Krakowa, a następnego dnia złożył na Rynku w Krakowie uroczystą przysięgę.

7. Nauczyciel zapisuje na tablicy datę 24 marca 1794 r. i prosi, aby uczniowie wyobrazili sobie, że znajdują się na Rynku Krakowskim i będą właśnie świadkami ważnego wydarzenia- przysięgi Tadeusza Kościuszki. Wywieszenie ilustracji.

8. Nauczyciel poleca rozpocząć inscenizację przygotowaną przez uczniów. Uczniowie ustawiają się jak do apelu, wybrany wywołuje „Kościuszkę”, który recytuje akt przysięgi, na koniec pozostali uczniowie wznoszą okrzyk „Wolność, Całość, Niepodległość”.

9. Nauczyciel poleca wykonać ćw. 2 w karcie pracy.

10. Wyjaśnienie przez nauczyciela, że z powodu małej liczby regularnego wojska Kościuszko utworzył oddziały złożone z chłopów- ochotników, żołnierzy tych oddziałów nazywano *kosynierami*.

11. Na podstawie wywieszanej ilustracji uczniowie wyjaśniają pochodzenie nazwy *kosynier*. Opisują uzbrojenie i umundurowanie kosynierów.

12. Nauczyciel poleca uczniom otworzyć podręcznik na str. 201, prosi, aby przyjrzeni się ilustracji przedstawiającej sztandar kosynierów. Pyta o treść i znaczenie napisu „Żywią i bronią”

13. Nauczyciel informuje, że Kościuszko chcąc rozszerzyć powstanie na pozostałe części kraju wyruszył z Krakowa w stronę Warszawy. Poleca odszukać na mapce w podręczniku str.200 pochód wojsk Kościuszki. Pyta, gdzie doszło do pierwszej bitwy. Uczniowie odpowiadają, że pod Raławicami, a następnie jeden z nich wskazuje tę miejscowość na mapie ściennej.

14. Zawieszenie na tablicy fragm. „Panoramy Raławickiej”. Pogadanka o przebiegu bitwy na podstawie wiadomości przygotowanych przez uczniów w domu. Uczniowie chętni wskazują na ilustracjach postacie Kościuszki i Bartosza Głowackiego.

15. Nauczyciel informuje, że Kościuszko doceniając zasługi kosynierów i zdając sobie sprawę ze szczupłości regularnego wojska chciał przyciągnąć do powstania szerokie masy chłopskie. W tym celu wydał uniwersał w Połańcu.

16. Analiza treści dokumentu, a następnie wykonanie ćw. 5 w karcie pracy.

17. Opowiadanie nauczyciela o insurekcji warszawskiej i wileńskiej.

18. Podsumowanie pracy uczniów na lekcji oraz ocena.

19. Zadanie pracy domowej- ćw. 6.

Karta pracy

Temat: Insurekcja kościuszkowska- 1794 r.

(inaczej powstanie) to-.....
.....

1. Wymień przyczyny wybuchu powstania kościuszkowskiego.

- ✓
- ✓
- ✓
-

2. 24 1794 r. na krakowskim Rynku złożył uroczystą przysięgę:

„ Ja, Tadeusz Kościuszko, przysięgam w obliczu Boga całemu Narodowi Polskiemu, iż powierzonej mi władzy na niczyj prywatny ucisk nie użyję, lecz jedynie jej dla obrony całości granic, odzyskania samowładności Narodu i ugruntowania powszechnej wolności używać będę. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna Męka Syna Jego”.

Przeczytaj uważnie podane poniżej podpunkty. Czy wszystkie są zgodne z prawdą? Wykreśl niepotrzebne.

Tadeusz Kościuszko przysiągł, że powierzona mu władzę naczelnika powstania wykorzysta do:

- a) uciskania prywatnych osób,
- b) obrony granic Polski,
- c) odzyskania niepodległości,
- d) umocnienia wolności,
- e) składania codziennej przysięgi.

3. Wyjaśnij znaczenie wyrazu kosynier. Przyjrzyj się ilustracji, napisz jak uzbrojony jest kosynier, jak jest odziany, z jakiej grupy społecznej pochodzi.

4. Uzupełnij tekst.

Do pierwszej bitwy z nieprzyjacielem doszło 4 kwietnia 1794 r. pod wsią
Walka zakończyła się Polaków. Szczególnym bohaterstwem w tej bitwie odznaczył się, który pierwszy skoczył na rosyjskie i zatkał zapal działą.

5. Przeczytaj podany poniżej fragment Uniwersału połanieckiego, a następnie odpowiedz na pytania spod tekstu.

„Tadeusz Kościuszko, Najwyższy Naczelnik Siły Zbrojnej Narodowej. Zalecam Komisjom Porządkowym Województw i Ziem w całym kraju, aby następujące urządzenie do wszystkich dziedziców, posesorów* i rządców wydały:*

1. *[Lud] podług prawa zostaje pod opieką rządu krajowego.*
2. *[...] Osoba wszelkiego włościanina* jest wolna i wolno [mu] przenieść się, gdzie chce. [...]*
5. *Od tych, którzy będą wezwani na pospolite ruszenie, póki tylko zostawać będą pod bronią, pańszczyzna przez ten czas nie będzie wyciągana, lecz dopiero rozpocznie się od powrotu ich do domu.*
6. *Któryby podstarości*, ekonom lub komisarz wykraczał przeciw niniejszemu urządzeniu i czyniłby jakie uciążliwości ludowi, taki ma być wzięty, przed Komisją stawiany i do sądu kryminalnego oddany.”*

*Do Komisji Porządkowej wszystkich ziem i powiatów,
Połaniec, 7 maja 1794 r.*

*urządzenie- dawniej organizacja,

*posesor- posiadacz, właściciel,

*włościanin- dawniej: chłop,

*podstarości- urzędnik w dawnej Polsce, zastępca starosty

✓ W jakim celu Kościuszko wydał uniwersał połaniecki?

.....
.....
.....

✓ Wymień główne postanowienia uniwersału.

.....
.....
.....
.....

✓ Czy został osiągnięty zamierzony cel?

.....
.....
.....

6. Oto wypowiedź Tadeusza Kościuszki z września 1793 r. Przeczytaj ją uważnie, a następnie napisz jak Kościuszko realizował tę ideę podczas powstania.

„Za samą szlachtę bić się nie chcę i nie będę. Chcę wolności całego narodu i dla niej tylko wystawię me życie”.

.....
.....
.....
.....
.....

.....
.....
.....
.....
.....

7. Na konturowej mapie zatytułowanej *Rozbiory Polski 1772, 1793, 1795*, zaznacz różnymi kolorami obszary zagarnięte w I i II rozbiorze przez Rosję, Prusy i Austrię. Te same kolory umieść w legendzie mapy.

Za każdą poprawną odpowiedź na lekcji dorysuj w koszyku

